

Анотація

Н.М.Бидюк

Современные тенденции развития системы профессионального образования в Польше в контексте евроинтеграционных процессов

В статье рассмотрено влияние евроинтеграционных процессов на развитие системы профессионального образования в Польше; выявлены современные тенденции развития системы профессионального образования: интернационализация образования; пути обеспечения качества профессионального образования; механизмы управления; трансформация содержания и технологий профессионального образования; социальное партнерство; интеграция науки, образования и производства.

Ключевые слова: евроинтеграция, тенденции, система профессионального образования, качество образования, управление образованием, обучение на протяжении всей жизни, международное сотрудничество.

Summary

N.M.Bidiuk

Modern Tendencies Development of the System of Professional Education in Poland within the Context of Eurointegrative Processes

The article deals with the problem of eurointegrative processes influence on the development of professional education system in Poland. There have been revealed the modern tendencies of the development of professional education system such as: internationalization; ways of educational quality insurance; educational management; content and methods transformation; social partnership; integration of science, education and manufacture.

Key words: eurointegration, tendencies, the system of professional education, quality of education, educational management, lifelong education, international cooperation.

Дата надходження статті:

„15” квітня 2011 р.

УДК 371.134.015.6+373.211.24+378.4(477)ХГПА(045)

О.П.БІНИЦЬКА,

кандидат економічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Економічна підготовка майбутніх вихователів:

на прикладі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

У статті висвітлені завдання економічної підготовки вихователів у вищих педагогічних закладах України: на прикладі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Ключові слова: освіта, вища освіта, педагогічна освіта, економічна підготовка, завдання освіти, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний етап розвитку людської цивілізації посилює вимоги до педагогічної компетентності фахівців. Педагог здатний позитивно впливати на суспільний розвиток, духовне зростання особистості за умов набуття якісних знань, умінь, навичок, здатності до неперервного саморозвитку [3, с.3].

Нелегким і суперечливим шляхом рухається наше суспільство у напрямі перетворення України на демократичну правову державу. Досягнення цієї мети – тривалий процес, у якому проявляються різноманітні за своєю сутністю фактори економічного, соціального, політичного, ідеологічного, етнічного порядку. Від їхнього змістовного характеру і взаємодії безпосередньо залежать очікувані суспільні результати [6, с.45].

У цьому зв'язку велике значення має система освіти. Зміст освіти – одна із складних наукових проблем, яка постійно постає перед людством у процесі його культурного розвитку. Зміст навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах до цього часу відзначається певною консервативністю, пов'язаною з інерцією мислення авторів програм та підручників, які часто не враховують динамічних співвідношень між відповідною наукою і станом розвитку практично-технологічних розробок, що визначають характеристики науково-технічного прогресу. Відставання у створенні оптимального змісту освіти, в тому числі економічної, вимагає вирішувати дану проблему на основі як діючих систем, понять, методів, так і за допомогою інноваційних технологій.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема вдосконалення процесу навчання при формуванні у студентів економічних знань є предметом вивчення у сучасних наукових дослідженнях та в психолого-педагогічній літературі. Зокрема, цією проблемою займаються вчені: В.П.Андрущенко, В.Є.Берега, Т.А.Жижко, В.І.Луговий, В.К.Майборода, І.Ф.Надольний, В.Г.Кремень, О.С.Падалко, Л.С.Пісоцька, О.Т.Шпак та інші.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити завдання економічної підготовки студентів спеціальності „Дошкільне виховання” на прикладі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Виклад основного матеріалу... Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави, не оминув він і вищої освіти. Відтак, Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, щораз наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

У 1997 році під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, які існують у системі вищої освіти Європи. Цю конвенцію підписали 43 країни (Україна в тому числі), більшість з яких згодом сформулювали і принципи Болонської декларації. Лісабонська угода декларує наявність та вагомість різноманітних освітніх систем і має на меті створення умов, за яких більша кількість людей, скориставшись усіма перевагами і здобутками національних систем освіти і науки, зможе бути мобільними на європейському ринку праці.

Структура вищої освіти України розбудовується відповідно до структури освіти розвинених країн світу, визначеної ООН, ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями.

Вища освіта є складовою системи освіти України, що регулюється Законами України „Про освіту” та „Про вищу освіту”. Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку студентів.

Відповідно до рівня підготовки, матеріально-технічного забезпечення та наявності науково – педагогічних кадрів для визначення статусу вищих навчальних закладів встановлено чотири рівні акредитації: перший рівень – технікум, училище, інші, прирівняні до них, вищі навчальні заклади; другий рівень – коледж, інші, прирівняні до нього, вищі навчальні заклади; третій і четвертий рівні (залежно від результатів акредитації) – університет, інститут, академія, консерваторія.

У середині 1990-х років було запроваджено ступеневу структуру підготовки фахівців. Ступеневість вищої освіти полягає у здобутті різних освітньо-кваліфікаційних рівнів на відповідних етапах (ступенях) вищої освіти. Виходячи зі структури вищої освіти, її перший ступінь передбачає здобуття вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня „молодший спеціаліст”; другий – „бакалавр” (базова вища освіта); третій – „спеціаліст”, „магістр” (повна вища освіта). Ступеневість вищої освіти може бути реалізована як через неперервну програму підготовки, так і диференційованого, відповідно до структури ступеневості [4, с.98].

Послідовне здійснення Державної національної програми „Освіта” (Україна ХХІ століття) забезпечило практичну „організацію навчання як безперервної науково – виробничої діяльності з найповнішим використанням потенціалу вищої школи”. Відповідно на базі вищої школи та з її кадрами здійснюється ступенева освіта вихователів дітей дошкільних закладів [1, с.136].

В період незалежності України багато ВНЗ пройшли етап реорганізації та здобули інший статус. Вагомий внесок у підготовку педагогічних кадрів для Поділля зробила Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, утворена в результаті реорганізації Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту рішенням двадцять першої сесії четвертого скликання Хмельницької обласної ради від 1 лютого 2006 р. № 15-21/2006.

Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут утворений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2000 року № 1759, акредитований як ВНЗ за IV рівнем акредитації. Становлення академії відбулося поетапно: 1921р. жовтень Проскурівська педагогічна школа; 1921 р. грудень – вищі трирічні педагогічні курси; 1924 р. грудень – Проскурівський чотирирічний педтехнікум імені Т. Шевченка; 1945 р. липень – Проскурівське (Хмельницьке) педучилище; 1999 р. липень – Хмельницький педагогічний коледж; 2000 р. листопад – Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут; 2006 р. вересень – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Структура академії представлена 3-ма факультетами, 11 кафедрами (в т.ч. 5-ма випусковими).

Основним базовим структурним підрозділом академії є педагогічний коледж. В академії та її структурних підрозділах ведеться підготовка фахівців з вищою освітою за двома напрямками та шістьма спеціальностями за I-IV рівнями акредитації.

Навчальний процес у сучасному ВНЗ повинен бути спрямованим на реалізацію змісту вищої освіти на підставі державних стандартів і кваліфікаційних вимог до фахівців та з урахуванням інваріантів, що дають можливість або продовжити освіту у будь-якому закордонному ВНЗ, або отримати відповідну кваліфікацію за кордоном на основі певного закінченого циклу освіти. Тому він здійснюється з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системи управління та організації праці в умовах ринкової економіки. Зміст освіти визначається освітньо-професійними програмами, в яких відображено змістово-реалізаційні аспекти освітньо-кваліфікаційних характеристик, визначено нормативний зміст навчання, встановлено вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої і професійної підготовки фахівців відповідного освітньо-

кваліфікаційного рівня певної спеціальності. Вони використовуються при розробці та коригуванні відповідних навчальних планів і програм навчальних дисциплін, розробці засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівців, визначенні змісту навчання як бази для опанування відповідними спеціальностями та кваліфікаціями [3, с.242–243].

Структурно-логічні схеми підготовки фахівців – організаційні алгоритми реалізації освітньо-професійних програм, навчальних планів, навчальних і робочих навчальних програм дисциплін у їх єдності та взаємопідпорядкованості. В основу структурно-логічних схем покладено принципи випереджувального навчання, неперервності, послідовності та наступності навчання.

Зміст підготовки фахівців полягає в науково обґрунтованій системі дидактично і методично оформленого навчального матеріалу. Він складається з нормативної та вибіркової частин.

Загальний обсяг годин аудиторної та самостійної роботи студентів знаходиться відповідно в межах 50% від обсягу годин, визначених навчальним планом на вивчення дисциплін.

Значний простір у навчальних планах окремих спеціальностей займають спеціалізації. У межах кожної спеціалізації читаються і проводяться відповідні спецкурси і спецсемінари.

Організація навчального процесу в сучасному ВНЗ базується на принципах достатності і наукового, пізнавального, інформаційного і методичного забезпечення, що здатне закласти основу для самостійного творчого опанування і осмислення знань та прояву і дослідницької ініціативи. Тому законодавчими документами сьогодні його визначено в таких межах: бакалавр – не більше 30 год. на тиждень; спеціаліст – 24 год. на тиждень; магістр – 18 год. на тиждень.

Значна увага приділяється організації, проведенню самостійної роботи та контролю за нею. Традиційно використовуються такі форми організації та проведення самостійної роботи студентів: семестрові завдання для самостійної та індивідуальної роботи; консультації, індивідуальні заняття, колоквіуми та контрольні роботи, складання позаурочного читання з іноземних мов тощо. В навчальних планах спеціальностей все чіткіше реалізується тенденція до скорочення аудиторних годин та збільшення кількості годин, які відводяться на самостійну роботу студента (50-60 % навчального часу). Традиційно вважається, що студент у цей час повинен самостійно опрацювати конспекти лекцій.

У процесі навчання студенти спеціальності „Дошкільне виховання” освоюють навчальний курс „Основи економічних теорій”, вивчають теоретичні, методичні та практичні завдання, які необхідні майбутнім вихователям дітей дошкільного віку.

Основним завданням даного економічного курсу є: поглиблення знань із економічних дисциплін на основі вивчення нормативно – правових документів; розвиток уміння застосовувати здобуті знання в реальному житті та подальшій роботі навчальних закладів; прагнення поповнювати знання, підвищувати професійну майстерність.

В процесі підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільних навчальних закладів в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії використовують такі методи пізнання економіки: економічна теорія широко використовує методи інших наук, а також розробляє свої специфічні методи дослідження.

Зазвичай виокремлюють три групи методів:

- *формальної логіки* (від лат. *forma* – зовнішній вигляд);
- *діалектичної логіки* (від гр. *dialektike* – мистецтво вести бесіду, полеміку);
- *математичної логіки*.

Важливо обрати і використати саме той метод, який би дав змогу найбільш ефективно (від лат. *effectus* – виконання, дія) дослідити певне явище.

Специфіка (від лат. *specificus* – особливий) економічних досліджень полягає у тому, що в економіці неможливий лабораторний експеримент. Будь-яку економічну ідею можна перевірити лише на реальному виробництві або людях, а нерідко – і на всьому суспільстві (наприклад, одномоментна лібералізація цін в Україні на початку 90-х років ХХ ст.).

Під методом пізнання звичайно розуміють спосіб досягнення мети. Він є робочим інструментом, засобом пізнання предмета, що вивчається. Основні методи пізнання економічної теорії наведено на рис. 1.

Рис. 1. Методи пізнання економічної теорії

Наукова абстракція як метод поглибленого пізнання дійсності ґрунтується на звільненні інформаційного матеріалу від випадкового, неістотного і виокремленні в ньому сталого, типового. Результатами застосування методу наукової абстракції, його продуктом є теоретичні абстракції, наукові поняття, категорії, економічні закони.

Метод системного аналізу, або системний підхід. Ринкова економіка – це певна цілісність, в якій реалізується взаємозв'язок елементів, компонентів, що входять до її складу. При цьому цілісність визначається не тільки складом властивих їй елементів, а й зв'язками між ними.

Системний підхід в економічній теорії означає комплексне вивчення внутрішніх структурно-функціональних, причинно-наслідкових, ієрархічних, прямих і зворотних зв'язків. Пізнання цих зв'язків дає змогу виявити складні процеси розвитку виробничих відносин, з'ясувати природу багатьох економічних процесів і явищ.

Метод аналізу і синтезу. Аналіз – це процес розумового або фактичного розкладання цілого на складові частини, а синтез – це об'єднання різних елементів, сторін предметів у єдине ціле. Аналіз дає можливість вивчати окремі сторони об'єкта, виявляти певні зв'язки між ними. Подальше поєднання в єдине ціле виділених частин, властивостей у процесі синтезу допомагає глибше пізнати сутність цілого. Таким чином, системний підхід неможливий без органічної єдності аналізу і синтезу.

Поєднання кількісного та якісного аналізу дає теоретичне підґрунтя для створення нового підходу до темпів і пропорцій розвитку господарства, постановки конкретних практичних завдань розвитку економіки, передбачає виявлення якісної характеристики процесу і виокремлення тих його сторін, елементів, що можуть бути виміряні кількісно, вивчення динаміки процесу, виявлення чинників, які впливають на зв'язки елементів у цій системі.

Математичні і статистичні методи забезпечують поєднання кількісного та якісного аналізу.

Розвиток економічної теорії пов'язаний зі сходженням від абстрактного до Конкретного. Цей процес є рухом від простіших форм існування системи до її сутності, генетичним процесом формування економічної системи.

Метод логічного та історичного підходу. Логічний метод тісно пов'язаний з історичним, оскільки звільняє оцінку історичного розвитку від випадковостей, невластивих цьому процесові. Як правило, логічний метод дослідження застосовують для розгляду більш зрілих економічних відносин. При цьому логічний аналіз не обмежується суто абстрактним викладом. Отримані висновки зіставляють з фактами, конкретною економічною дійсністю.

Метод порівнянь використовують для визначення подібності та відмінностей між господарськими явищами. Необхідність порівняння як загальнонаукового методу зумовлюється тим, що в економічному житті будь-яке явище пізнається у порівнянні. Для того щоб пізнати невідоме, оцінити його, потрібен критерій, яким, як правило, є вже відоме, раніше пізнане. Можна порівнювати ознаки, властивості, статистичні величини, економічні категорії, дію економічних законів у різних умовах тощо.

Індукція і дедукція. Індукція – це рух думки від одиничного до всезагального, від знання нижчого ступеня спільності до знання вищого її ступеня. Дедукція, навпаки, рух думки від всезагального до одиничного. Теоретичним підґрунтям для виникнення та існування індукції і дедукції є діалектичний зв'язок одиничного, особливого і всезагального.

Метод аналогії означає перенесення властивості (сукупності властивостей), притаманної одному явищу, на інше явище. Для цього визначають подібність за деякими ознаками та якостями між різними об'єктами, встановлюють зв'язки і відмінності між ознаками явищ, що існують у реальній дійсності. У певному значенні аналогія є різновидом порівняння, оскільки вона спрямована на вивчення подібності та відмінності між явищами.

У багатьох випадках висновки, зроблені на підставі аналогії, не можуть бути доказом, проте на їх основі можна висувати гіпотези.

Гіпотеза – це науково обґрунтоване припущення про можливі зв'язки, відносини, причини явищ. Економічні дослідження, як правило, здійснюються цілеспрямовано, виходячи переважно з потреб практики. Якщо сутність явища, яке вивчається, невідома, а фактів для з'ясування немає або недостатньо, дослідник змушений обмежитися припущеннями. Однак це ще не наукова гіпотеза, а лише перша сходинка на шляху до неї.

Для висунення гіпотези потрібні достовірні факти. Проте цього не досить, аби перетворити теоретичне припущення на повноцінну теорію. Тому висновок про можливі зв'язки, причини ще не є повністю достовірним. Для цього потрібно мати достатні докази. Важливість гіпотези полягає в тому, що вона є засобом розв'язання суперечностей між новими фактами і теоретичними поглядами, які вже застаріли.

Гіпотеза має особливе значення для розвитку економічної теорії. Вона здійснює постановку проблем, які сприяють ефективнішому веденню наукових пошуків, дає змогу перевірити всі можливі шляхи дослідження й обрати найбільш правильні та науково обґрунтовані.

Важливу роль відіграє також експеримент. Він потребує ретельної підготовки, розрахунку, обґрунтування. Економічні реформи, що здійснюються на перехідних етапах економічного розвитку, в період криз і стабілізації економіки, можна розглядати як своєрідний експеримент.

Економічна теорія може здійснювати аналіз на двох рівнях: макро- та мікроекономічному. На **макроекономічному** рівні аналізуються переважно показники економіки країни в цілому, а також агреговані показники, зокрема сектори: урядовий, приватний або домогосподарств. Під час **мікроекономічного** аналізу розглядаються конкретні показники окремих підприємств [5, с.16–19].

Педагоги і методисти розробили та впровадили в освітній процес багато незвичайних форм роботи, що дозволяють по-новому організувати навчальну діяльність майбутніх вихователів. Це узагальнюючі лекції, різні тренінги, вступні і моделюючі заняття, заняття з діагностики, практичні заняття з розв'язування економічних задач, виконання малюнків, виготовлення об'єктів праці, відеозаняття, нетрадиційні форми контролю за виконанням освітньої програми (творчий звіт, захист рефератів, рейтингова оцінка успішності навчання, конкурс педагогічної майстерності, ігри тощо). Практика роботи сучасних ВНЗ свідчить, що студенти повинні не тільки чітко і правильно відтворювати необхідну інформацію – вони мають вміння генерувати нові, оригінальні ідеї. Знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних педагогічних та фінансово-господарських ситуацій і задач, розвивати здатність до творчого пошуку, тобто володіти розвинутою креативністю.

Сучасне покоління студентів, які навчаються в умовах інформаційного суспільства, вимагає від науково-педагогічних кадрів застосування нових підходів до навчання і виховання. Тому, одним із важливих напрямків підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку є економічний.

Висновки... Підготовка студентів за спеціальністю „Дошкільне виховання” в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії цілком відповідає вимогам, щодо поглиблення знань та професіоналізації майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. для викл., аспірантів, студентів магістратури / Л. В. Артемова. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
2. Берека В. Є. Впровадження інноваційних технологій в систему підготовки менеджерів освіти / В. Є. Берека // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Сиротенко. – Хмельницький : ХГПА, 2009.
3. Васянович Г. П. Вибрані твори : в 5-ти т. / Г. П. Васянович. – Львів : Сполох, 2010. – Т. 4 : Психологія і педагогіка: лекції. – 512 с.
4. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
5. Єщенко П. С. Сучасна економіка : навч. посіб. / Єщенко П. С., Палкін Ю. І. – К. : Вища школа, 2005. – 327 с.
6. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.

Анотація Е.П.Биницкая

Экономическая подготовка будущих воспитателей: на примере Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии

В статье освещены задания подготовки воспитателей в высших педагогических заведениях Украины: на примере Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии.

Ключевые слова: образование, высшее образование, педагогическое образование, экономическая подготовка, задания образования, высшее учебное заведение.

Summary O.P.Binyts'ka

Economic Preparation of the Future Teachers: by the Example of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

The tasks of economic preparation of teachers in higher pedagogical establishments of Ukraine: on the example of Khmelnytskyi humanitarian-pedagogical academy have been shown in the article.

Key words: education, higher education, pedagogical education, economic preparation, tasks of education, higher pedagogical establishment.

Дата надходження статті:

„1” березня 2011 р.